

Schertsend heeft men gezegd: de bus der Synode was voor deze zendingen niet gesloten.

Op dien scherts kan ik antwoorden: de bus der Synode was voor geen enkelen brief gesloten. Alle werden zij in ontvangst genomen.

Geen werd er aan het adres van den afzender geretourneerd.

Dus ook deze niet.

Maar een onderwerp van discussie hebben gene noch deze nitgemaakt.

De blikken der dankbaarheid werden dankbaar aanvaard.

En al is nu de Synode gesloten, de offers der dankbaarheid kunnen nog altijd gebracht.

Het adres is voor ieder heel dichtbij.

Men adresseere aan zijn kerkeraad en het komt in orde.

Hebt gij er wel nota van genomen, op hoeveel tienduizende guldens deze Synode onze kerken kwam te staan?

Synode-foto.

Op den laatsten dag is van de Synode de gebruikelijke foto genomen.

In alles was alzoo deze Synode niet buitengewoon.

In de eerste maanden werd door niemand aan een foto gedacht.

Ik weet niet of desbetreffende verzoeken van fotografen al vroeger tot de Synode waren gericht.

Maar in ieder geval was er geen sprake van, dat daaraan zou zijn voldaan.

Daarvoor waren de tijden te ernstig.

Doch men kon moeilijk tot 't laatst toe bezwaar maken.

Hoewel de sombere ernst niet week, was toch menig hart van blijdschap vervuld en de trekken van menig gelaat ontspannen.

Zelfs behoorde ik tot hen, die reeds uit Assen waren vertrokken.

Wel hoorde ik, dat er tegen het fotografeeren nog bezwaren werden geopperd.

Maar diep zaten die blijkbaar niet.

Want iemand, die nog het meest bezwaar maakte, nam bij het poseeren plaats op de eerste rij.

Het konformeeren ging dus nog al gemakkelijk. Trouwens, de Synode van Dordt werd ook in beeld gebracht.

Ook in dit opzicht bleef Assen in de lijn van Dordt.

Prijkt de plaat van de Dordtsche Synode in menig katechisatie-lokaal, het zou nog zoo'n kwaad idee niet zijn, die van Assen daar eveneens een plaats te geven.

De foto moet uitstekend zijn geslaagd.

Zelf zag ik haar niet.

Maar ik vernam het van een onzer medewerkers, dien ik minstens zoo goed vertrouw als mijzelf.

De naam van den fotograaf ontschiet mij momenteel.

Het staat dien Assenaar echter vrij zich per advertentie bekend te maken.

Dan kan hij er meteen den prijs bij vermelden.

De sluiting.

De Synode van Assen was ook hierin buitengewoon, dat zij meer dan één sluiting heeft gehad.

De vorige echter waren provisoire sluitingen.

De laatste evenwel was definitief.

De Praeses stond voor een moeilijke taak.

Hij had al zooveel ter opening en ter sluiting gesproken.

Moest hij nu niet in herhaling vallen?

Men leze in de Acta zijn slotrede en oordeele zelf.

Het was weer even fijn en frisch als altijd.

Schuldbelijdenis, roemen in Gods genade en de liefde kwamen in zijn rede afwisselend aan het woord.

Beeindigen wij onze Synode-indrukken met het woord, waarmee De Farnhout zijn toespraak sloot:

„Wij zijn ongetwijfeld gesterkt in het besef onzer roeping en in den moed om die te vervullen. Wij hebben van elkaar geleerd, onze harten aan elkaars liefde gewarmd, en den heerlijken hand der gemeenschap in Christus voelen trekken. Blijve die band en moge ook van wat wij als winst wegdragen van deze Synode de kerk des Heeren vrucht hebben. De Heere verheffe over ons Zijn aangezicht. Moge door onzen dienst Zijn Sion onder ons gebouwd en Zijn groote Naam in onzen Heere Jezus Christus verheerlijkt worden.”

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Overtreding van de Arbeidswet.

Een onzer lezers stelt het volgende geval: een werkgever, man van gereformeerde belijdenis, overtreedt regelmatig de bepaling der Arbeidswet, die den dagelijken werkdag beperkt tot het maximum van 8 uren. Hij verzekert daarbij een goede consciëntie te hebben. Het voorschrift der wet acht hij een ongeoorloofde vrijheidsberooving, en boven dien al te bezwarend voor zijn bedrijf. Zonder overschrijding van de voorgeschr. van a.b. idsgrens, kan hij de concurrentie met bedrijfsgenooten, die

zich aan de wet niet storen, niet volhouden en zijn werklieden geen voldoende loon uitkeeren. Om de laatstgenoemde reden hebben zijn arbeiders dan ook geen bezwaar tegen een langeren arbeidstijd, maar juichen ze dien integendeel toe. De ondernemer laat zich daarom rustig behoeven, zoo dikwijls overtreding bij hem geconstateerd wordt, en acht door betaling van de boeten de Overheid gegeven te hebben wat haar in dit geval toekomt.

Inzunder vraagt nu, of deze houding geacht kan worden, in overeenstemming te zijn met wat een christen, naar Gods Woord, aan zijn Overheid schuldig is.

Hij houde me ten goede, dat ik hier, met den besten wil, geen ernstige vraag kan zien.

Ik meen, dat onder ons, gereformeerden, vaststaat, wat we, als Antirevolutionairen, in ons Program van beginselen belijden, dat het Woord Gods voor onderwerping en gehoorzaamheid aan de wetlige Overheid geen andere grenzen kent, dan die de consciëntie voorschrijft.

Zoodra het geweten in 't geding komt, d.w.z. zoodra we, door de Overheid te gehoorzamen, zouden doen, wat ons geweten vraakt als ongehoorzaamheid aan den wil onzes Gods, hebben we, als christenen, niet alleen het recht, maar ook de heilige roeping, gehoorzaamheid te weigeren. Dan, maar ook dan alleen.

Dan geldt het woord: „Men moet Gode meer gehoorzamen dan de menschen”.

De schuld van overtreding valt dan niet aan onzen kant, maar aan den kant der Overheid, die haar gezag van God ontfangt, en daarom in de oefening ervan gebonden is aan de Opperhoogheid des Heeren Heeren.

Het was de eere der gereformeerden, dat ze in hun belijdenis en in hun levenspraktijk aan dezen regel der H. Schrift onverzettelijk vasthielden. Door dit vasthouden hebben ze een geslacht van martelaren gekweekt, en daarna, méér dan aan de toenemende beschaving, is het te danken, dat de overheidsbemoeiing werd teruggedrongen en gehouden binnen de haar van God gestelde grenzen.

Maar met evenveel nadruk als ze tegen alle tirannie opkwamen voor het recht en de vrijheid der consciëntie, hebben ze elke poging weerstaan, om met eenig beroep, op wie of wat ook, dat buiten de consciëntie omging, den van God ons opgelegden plicht tot onderwerping en gehoorzaamheid af te wijzen.

Wat zou er ook van het overheidsgezag overblijven, en wat zou er van orde en recht onder een volk terecht komen, als elk der onderdanen soverein had te beslissen, of hij een wettelijk voorschrift al of niet had na te leven?

Waar de consciëntie niet verbiedend in den weg treedt, daar eischt ze, naar 't woord der Apostelen in Rom. 13:5, onderwerping.

Daarom is niet in te zien, hoe een werkgever in het door vrager genoemde geval, een goede consciëntie kan hebben. Een zwijgende consciëntie — dat is mogelijk.

De Schrift weet zelfs van „toegeschroeiide” gewetens.

En ook buiten 'een verharding als waaraan 1 Tim. 4:2 denken doet, is een afstomping van de consciëntie door de gewoonte, ten opzichte van bepaalde dingen, niets ongewoons.

Maar een goede consciëntie is dat niet.

Een goede consciëntie hebben we alleen, als ons, door het Woord Gods verlicht en geleid, zelfoordeel ons niet in staat van beschuldiging stelt.

Bedoelde werkgever onthoudt derhalve de Overheid inderdaad wat hij haar naar Gods Woord schuldig is.

En zijn altoos maar weer betalen van de boete op geconstateerde overtreding kan daar niets aan veranderen.

Het is toch niet zóó, dat de Overheid haar onderdanen de keus laat, haar te geven één van tweeën, of de eere van onderwerping en gehoorzaamheid, of een zekere som gelds. Wat ze eischt is opvolging van haar verordeningen, en de boete, die ze vordert bij overtreding, is een straf, die ze den overtreder oplegt.

De betaling ervan maakt de overtreding niet goed, in moreelen zin zelfs niet tegenover de Overheid, en allerminst tegenover God.

Of ik dan de moeilijkheden niet tel, waarin, ook al komt de consciëntie niet in geding, wetten en voorschriften der Overheid, een onderdaan, en in casu het voorschrift van een maximum-arbeidstijd een werkgever kunnen brengen?

Ik weet, dat ze niet gering kunnen zijn.

Alleen maar, ze kunnen nooit recht geven tot weigering van onderwerping.

Evenmin als God onze onderwerping aan het overheidsgezag beperkt heeft tot maatregelen die wij toejuichen, heeft Hij haar ook beperkt tot voorschriften, die gemakkelijk zijn op te volgen. Blijkt een voorschrift dat het algemeen belang bedoelt te dienen, voor een bepaald bedrijf onuitvoerbaar of ten minste hoogst schadelijk, dan moeten de vertegenwoordigers van zulk een bedrijf de handen ineen slaan en de Overheid trachten te overtuigen van het onrecht, dat ze lijden.

Dát is de weg, dien, naar mijn oordeel, ook de betrokken ondernemer behoort in te slaan. Altijd, zoo de druk, die de arbeidswet zijn bedrijf

oplegt, niet door doelmatiger arbeidsverdeling, technische verbetering en wat hier meer in aanmerking kan komen, is te compenseren.

V.

F.

LITERATUUR EN KUNST.

Wilma, Moeder Stieneke.

In aansluiting bij het vorige artikel over Mario Diers' nieuwen roman „De Tuin der Eenzaamheid”, zou ik thans de aandacht willen vestigen op een boek, dat hetzelfde gegeven verwerkt, maar in ieder opzicht de tegenhanger ervan is: „Moeder Stieneke” door Wilma¹⁾.

De lezer zal zich herinneren, hoe Marie Diers in haar verhaal teekent de droeve consequenties van de „moderne” levenshouding der jonge vrouw, zooals die zich openbaren bij de vervulling van de taak, die met haar huwelijk haar wacht, de taak van het moederschap. De tuin der eenzaamheid, waarin de hoofdfiguur van dien roman zich terugvindt als ze oud geworden is en ze in het werk van de opvoeding harer kinderen aan alle kanten te kort geschoten blijkt, is het trieste resultaat van de moderne begrippen en inzichten. Ik wies er op, hoe de bedoeling van de Schrijfster ongetwijfeld is, het verkeerde en in zijn ontwikkeling noodlottige van zulk avereschisch besef te doen zien, maar dat deze positieve strekking verloren gaat in de geheel negatieve uitwerking.

Daartegenover nu zou ik willen stellen de kracht van een boek, dat, met dezelfde bedoeling, van meet aan dat positieve doel voor oogen houdt en daardoor en in zijn bewerking en in zijn uitkomst een klaar en helder getuigenis wordt.

Wilma is met dit verhaal geheel in haar steer.

Ze vertelt van een jong domineesgezin, waarin de moeder de nooit uitgeputte bron is van liefde, toewijding, zorg en daardoor van kracht. We komen in het gezin als daar twee kinderen zijn: Stieneke en Ella. Gansch verschillend van karakter, vragen ze elk de bijzondere aandacht der moeder, maar deze weet, in altijd begrijpen, met finen tact en door liefde gedragen intuïtie, de moeilijkheden steeds te ondervangen en kindertranen en -koppigheden om te tooveren in zonnige blijheid en tevredenheid.

Men gevoelt aanstonds, dat de gezinstoon hier een andere is dan die in Andrus Lüdegast's omgiving (uit „de Tuin der Eenzaamheid”) en dat ook onmiddellijk de weldadige invloed daarvan op de kinderen zich zal doen gelden.

In het opgroeien blijkt Stieneke een echt moeder-tje te zijn, vooral ook als een broertje, Hans, het gezin is komen vermeerderen. Ella daarentegen is veel meer egoïst, denkt ook meer aan eigen genoegen, muziek, gezelligheid, uitgaan, dan aan zorg voor en meeleven met anderen. Ze gaat dikwijls naar tante Bella, die haar vertroetelt en verwent, en is daar eigenlijk liever dan thuis. Stieneke kan zich in die verhoudingen moeilijk vinden; ze heeft er verdriet van en worstelt steeds met de gedachte, dat Ella zich niet één voelt met het gezin, dat voor haar alles is. Sterk komt dat uit als Moeder ziek is en Ella dan naar Tante gaat, omdat ze daar pianospelen kan. Stieneke past met Vader de zieke op, zij is thuis en weet daar haar taak.

Zoo blijft het, ook als de jaren voortgaan. Stieneke is Moeders zorg, Vaders steun. Ella leeft haar eigen leven. Als Stieneke haar verdriet daarover uitspreekt, zegt haar Vader, dat straks daarin verandering komen zal, als de werkelijkheid van het leven, van het leven der vrouw, zich aan Ella zal openbaren. In het domineeshuis is een gaarne geziene vriend: Paul, de zoon van Tante Bella. Hij heeft vooral het hart der moeder gestolen. Bijzonder lief voor Stieneke, die hij met den naam van „Moeder Stieneke” gedoopt heeft, is hij haar stille liefde geworden, op wien ze heel haar hart zet. Weldra echter blijkt, dat hij Ella zich tot vrouw verkies — en dan begint Stieneke's groote en zware levensstrijd. Ze moet loslaten en kan niet loslaten; ze moet eigen liefde ten offer brengen aan het geluk van anderen, en, waar ze altijd in alles voor een ander zich gaf, is dat nu voor haar onmogelijk. Rijk was ze in het besef, dat haar stervende moeder aan haar de zorg voor het gezin had overgedragen en met groote toewijding had ze die taak aanvaard, maar boven dien rijkdom voelde ze thans haar groote armoede, de leegte van haar hart, dat liefde had en liefde geven wilde. Zelfs gaat Stieneke lijden onder haar strijd, als Ella een zoontje heeft gekregen en het grootste, het beste, het rijkste in Stieneke's ziel: het verlangen naar het moederschap, haar gemis worden gaat, 't gemis, dat ze nu te sterker gevoelt.

Tot in fijne bijzonderheden wordt deze innerlijke strijd geteekend, prachtig, omdat hij gaat om het intrinsieke van de vrouwenziel, zwaar, omdat hier, in deze jonge vrouw, in zoo bijzonder sterke mate de moeder leeft. En het „moeder Stieneke”, dat haar een lieve naam was geweest, wordt haar een bittere, een wondende ironie, die haar ziel doet schreien, die haar dagen verdonkert en haar nachten slapeloos maakt. Vader ziet het wel, maar

¹⁾ Uitg. van Uitg.-Mij. „Holland”, Amsterdam.